

Barrierer for personer med utviklingshemming – hva er det vi snakker om?

Thomas Owren

Prosjektleder for bokprosjektet

Redaktør for langlest versjon av boken «Å slippe til»

SORs vårkonferanse 2025 i Bergen

- hjem
- skole og utdanning
- arbeid
- helse- og omsorgstjenester
- kultur og fritid
- samfunnspåvirkning og politisk deltakelse

En fagbok i to versjoner



Barrierer for personer med
utviklingshemming – hva er det vi
snakker om?

CRPD sier det slik:

«... funksjonshemming er et resultat av interaksjon mellom mennesker med nedsatt funksjonsevne og holdningsbestemte barrierer og barrierer i omgivelsene som hindrer dem i å delta fullt ut og på en effektiv måte i samfunnet, på lik linje med andre ...»

(Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, 2006, fortalen, bokstav e)

... et resultat av interaksjon mellom

mennesker med
nedsatt
funksjonsevne

og

holdningsbestemte
barrierer
og barrierer i
omgivelsene ...

... og så trekker vi et skille til, mellom

holdningsbestemte
barrierer

og

barrierer i
omgivelsene

Holdninger: «en tendens til å tenke, føle og handle positivt eller negativt overfor noe, som bestemte objekter, mennesker, ideer, verdier, med mer. En særlig unyansert og lite saklig begrunnet holdning kalles fordom» (Svartdal, 2024)

Bokens hovedspørsmål er dermed:

Selv om vi forutsetter at alle parter på områdene som vi tar for oss, har de beste holdninger, hva kan det likevel være behov for å endre på i omgivelsene, hvis personer med utviklingshemming skal ha mulighet til å delta på lik linje med andre?

Fra veilederen *Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming*:

«Barrierer kan handle om fysisk utforming og tilgjengelighet, organisatoriske forhold, holdninger, kultur, kommunikasjonsformer, sosiale forhold m.m.»
(Helsedirektoratet, 2021, kap. 3-5)

Litt mer konkret

«Vanskelig eller for store mengder informasjon kan utgjøre en barriere for beslutning, også for personer med godt språk. Personen kan trenge forklaringer på vanskelige ord, eller hjelp til å sortere informasjonen» (Helsedirektoratet, 2021, kap. 3-1)

Med henvisning til Sandvin (2014) nevner NOU 2016: 17 (s. 31) *kunnskapssamfunnet* og *informasjonssamfunnet* som to barrierer for personer med utviklingshemming

Sandvin (2014, s. 104) selv skriver at:

«informasjonssamfunnet [...] representerer økte krav til kognitiv funksjon for å delta på like vilkår som andre, og [...] dette virker funksjonshekkende for personer med utviklingshemming»

I Melding til Stortinget 8 (2022–2023) *Menneskeretter for personer med utviklingshemming*

... står det derimot nesten ingenting om barrierer

Våre søk etter forskning som handlet om (eller nevnte) barrierer for personer med utviklingshemming

- Hvert av teamene søkte etter norskspråklig forskning og norske rapporter som berørte deres tema
- Jeg gjorde et strukturert søk i sju databaser etter engelskspråklig og internasjonal forskning. Etter å ha screenet 2271 treff, fordelte jeg til sammen 387 studier til ulike team. De vurderte selv hvilke studier som var mest relevant for norske forhold og deres tema
- Og så har teamene supplert med erfaringstekster

To forbehold

- 1) Vi ser bort fra tilleggsvansker og interseksjonalitet
- 2) De juridiske implikasjonene av det vi peker på, er til dels svært uavklart

«... i boken samler vi kunnskap, innsikter og ideer om barrierer og mulige løsninger, og felles for alle de mulige løsningene som skisseres, er at de innebærer å endre på rutiner, ordninger og praksiser. Men de juridiske implikasjonene av det vi peker på, må andre bidra til å avklare» (Owren, 2025, s. 37)

- Helsedirektoratet. (2021). *Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming*. Helsedirektoratet.
<https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/gode-helse-og-omsorgstjenester-til-personer-med-utviklingshemming>
- Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. (2006). (13-12-2006 nr 34 Multilateral). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/2006-12-13-34>
- NOU 2016: 17. *På lik linje — Åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- Owren, T. (2025). Innledning. I T. Owren (Red.). *Å slippe til. Nedbygging av barrierer for personer med utviklingshemming, langlest versjon*. Universitetsforlaget.
- Sandvin, J. T. (2014). Utviklingshemmet av hvem? I K. E. Ellingsen (Red.), *Utviklingshemming og deltakelse* (s. 91–119). Universitetsforlaget.
- Svartdal, F. (2024, 26. november). holdning. I Store norske leksikon.
<https://snl.no/holdning>